

УДК:
316.837:316.7(497.11)

Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXV) XII, vol=37
Бр. 3 / 2013.
стр. 165-190.

Миша Бурковић
Институт за европске студије, Београд

ХОМОСЕКСУАЛИЗАМ И ПОПУЛАРНА КУЛТУРА*

Сажетак

Аутор полази од констатације да је популарна култура у последњих двадесетак година постала један од најважнијих инструмената за промоцију хомосексуализма. Њена улога је двострука: с једне стране она је највише помогла да се хомосексуалне вредности и стилови живота инкорпорирају у друштвени мејнстрим, али је у исто време управо у њој најочљивије колико је мода хомосексуализма брзо напредовала и раширила се у последњих двадесетак година. Најпре се прави преглед третмана хомосексуализма у популарној култури пре 1990. која се узима као преломна година. Уочава се да је хомосексуална тематика тек повремено улазила у уметнички и поп-културни мејнстрим а да је углавном опстајала у оквирима алтернативне уметности. Велики и брзи обрт дешава се деведесетих кад хомосексуализам од непожељне и неприхватљиве праксе прераста у моду. Аутор се фокусира на механизме којима је овај обрт остварен. Последњи део текста прати овај развој у Србији. Констатује се да су методи и резултати исти као и у западним земљама.

Кључне речи: хомосексуализам, популарна култура, Србија, јавна сфера, пропаганда.

Питање јавног третмана и испољавања хомосексуализма поставило је у последњих неколико година једно од најзапаљивијих у Србији. Сваке јесени, како се приближи датум најављене *геј параде* у Београду, међу политичаре се увуче страх, а медији се отворе

* Чланак је настао као део пројекта 179014 Института за европске студије који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

да се расправља о (не)пожељности таквог скупа, али и о статусу хомосексуализма као феномена и хомосексуалних особа уопште. Но *геј парада* је у Србији као и у осталим европским земљама само једна од манифестација читаве нове моде или идеологије пропагирања хомосексуализма и хомосексуалних пракси и симбола. Наша земља је пре неколико година била принуђена да своје законодавство „усклади” са европским нормама тако што је усвојила крајње ригидни антидискриминациони закон¹⁾ којим су заправо дискриминисани припадници традиционалних верских заједница, који због свог веровања и начелног става да је хомосексуализам непожељно, противприродно понашање или обољење могу да подлежу строгим санкцијама, укључујући и затворску казну.²⁾

Дакле повод за овај рад није само *геј парада* и све оно што се око ње дешава. Она је само врх леденог брега, кулминација читаве једне идејне и идеолошке метафизике и политичке стратегије која укључује низ сегмената: од измене схватања породице преко промена породичног законодавства до прераде јавног дискурса, школских програма и промоције хомосексуализма у популарним културама, али и у верским заједницама.³⁾

Савремена западна цивилизација, очигледно је, посебно у последњих двадесет година слави и плански промовише хомосексуализам. Не ради се само о његовој декриминализацији и уклањању могућности да појединац страда или буде кажњен због таквих

1) „Закон о забрани дискриминације”, *Службени гласник Републике Србије*, 22/09, 2009.

2) Два политичара, Драган Марковић Палма и Небојша Бакарећ су већ осуђивани због својих јавних ставова о хомосексуализму. Занимљив је и случај јавног спора повереника за равноправност Невене Петрушић и професора Милан Брдара након што је Петрушићева 02.04.2012. објавила „Мишљење поводом дискриминаторских ставова о ЛБГТ особама професора М.Б.”

3) Нажалост за то се користи и наука која је по правилу преплављена ултралевим и „прогресивним” ставовима. Пре неколико година је доктор Сања Бојанић Милутиновић приредила за нашу публику два текста Церемија Бентама која се односе на ово подручје и све то објавила под називом „Церемија Бентам: Одбрана хомосексуалности”. Бентам није могао да пише у одбрану хомосексуалности јер та реч тада наравно није ни постојала, све до 1869. када ју је мађарски доктор Бенкерт употребио у једној својој брошури. Бентам наравно говори о „содомији” па је скандал кривотворити га на овај начин. Пажљиво читање ових рукописа показује да је он не брани већ пре свега тражи да се људи због тога не убијају, као и да се овом феномену приђе рационално из различитих перспектива. Иначе, овај рукопис који приређивач хвали пун је што глупости (Бентамова тврдња да је самозадовољавање најштетније по човека), што монструозних теза у којима се хвали чедоморство (стр. 78, 89 и посебно 90 где се каже да десетине хиљада чедоморстава не значе патњу колико вађење једног зуба!?) Види Бентам, *Ц, Одбрана хомосексуалности*, приредила Сања Бојанић

Милутиновић, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци, 2010.

пракси, већ о његовом свеопштем, агресивном пропагирању као моделу друштвено пожељног понашања које би у крајњем случају требало да у сваком појединцу „пробуди његову скривену хомосексуалну страну”. Дакле крајњи циљ субјеката и снага које стоје иза промоције овакве идеологије била би општа *недерастија* и стварање друштва у коме је доминантна популација бисексуално опредељена, односно припада „трећем полу”.⁴⁾

Ово није преседан. Постоји низ примера из историје да су одређене заједнице у одређеним периодима плански промовисале и подстицале хомосексуално понашање. Пошто је уочено да пораст хомосексуализма води смањењу популације, он је коришћен као оруђе за пожељан демографски пад кад на пример није било довољно хране, или је нека територија била пренасељена.⁵⁾ Ово је, међутим, историјски незабележен парадокс да хомосексуализам данас подстичу чак и друштва попут Србије, или цивилизације попут западне, које су демографски угрожене и чији би природни инстинкт за одржањем сугерисао управо обрнуто понашање: промоцију хетеросексуалне породице и политике рађања.⁶⁾

Најважнији задатак за политикологе, озбиљне истраживаче феномена хомосексуализма данас би се састојао у следећем: истражити како је до свега тога дошло, који су стварни узроци хомосексуализма, како се он шири и злоупотребљава као политичко оружје, и како са аспекта апстрактне приче о људским правима прећи на питање стварног учинка хомосексуализма у друштву, те посебно на проблем употребе хомосексуализма као политичког оружја и инструмента.

Ширење хомосексуализма као идеологије спроводи се преко различитих механизма који укључују правосуђе, законодавство, међународне мреже фондација и невладиних организација, лобирање заинтересованих компанија итд. У овом тексту усмерићемо се на један изузетно важан механизам који због своје раширености и пријемчивости има посебну улогу у савременом свету. Дакле

4) Геј радикали су захваљујући логистици потпуно истиснули старе хомосексуалне асимилационисте који су се заиста борили само за то да не буду криминализовани и да их не прогоне или убијају због сумњи да су *настрани*.

5) О различитим историјским примерима инструментализације хомосексуализма видети у Кошичек, М, *У оквиру истог пола*, Младост, Загреб, 1986.

6) Велика Британија је на путу пуне легализације хомосексуалних бракова у време када су објављени резултати пописа који показују да су бели Британци у Лондону пали на свега 3,7 милиона, што чини свега 44,9 %. Види *Блиц*, 12.12.2012. <http://www.blic.rs/Slobodno-vreme/Zanimljivosti/357529/Beli-Britanci-prvi-put-manjina-u-Londonu>

предмет истраживања овде биће улога популарне културе у ширењу и пропагирању хомосексуализма као идеологије и пожељног друштвеног и вредносног модела.

*

Популарна култура је подручје на коме је с једне стране најучљивији рапидно брзи напредак у ширењу, популарисању и прихватању хомосексуализма у друштву, док се с друге стране може рећи да је она највише и учинила да се ти процеси толико брзо одвијају и да већ можемо говорити о насилном и скоро тоталитарном наметању геј образаца кроз разне сегменте популарне забаве и популарне културе. Још 1995. године Лари Грос је у једном свом раду, анализирајући положај хомосексуалаца у јавном простору и медијима, а нарочито на телевизији, говорио о „симболичкој аниhilацији”. Овај аутор је тврдио да је то мањина која је најмање присутна у јавном простору, а да и кад се и приказује онда то остаје у оквиру традиционалних стереотипа који хомосексуалце приказују као феминизирани, а лезбејке као неатрактивне мушкараче које мрзе мушкараце.⁷⁾ Грос је међутим инсистирао да је ово одсуство представљања *квир* ликова повезано са чињеницом да они немају моћ и да су обесправљени.

Свега три године касније чак 42 милиона људи је 30. априла 1998. гледало епизоду серије *Елен* у којој лик који игра Елен де Ценерис јавно преко микрофона обзнањује своју сексуалну оријентацију. Данас су *прајмтајм* телевизијски серијали препуни *квир* и *геј* ликова.

Ако следимо Гросово размишљање, то би значило да је њихово учестало представљање које далеко превазилази ниво њихове просечне заступљености у популацији, одраз у међувремену стечене огромне моћи. То размишљање заиста јесте тачно. Како Алберт Молер Џуниор примећује: „Спектакуларни успех хомосексуалног покрета издваја се као један од најфасцинантнијих феномена нашег времена. За мање од две деценије хомосексуалност се померила од ’љубави која не изговара своје име’, ка средишту америчког јавног живота. Хомосексуална агенда је напредовала много брже

7) Gross, L., „ Out of the mainstream: Sexual minorities and the mass media”, G. Dines, J. M. Humez (уп.), *Gender, Race and Class in Media: A text-reader*, Sage, Thousand Oaks, 1995, стр. 61–69.

него што су и њени најватренији заговорници очекивали, па друштвена промена те величине очигледно захтева нека објашњења”.⁸⁾

Покушавајући да реконструише овај процес, Молер као и још неки аутори указује на значај једне књиге објављене 1989. године. Двојица хомосексуалаца, истраживач неуропсихијатрије Маршал Кирк и маркетиншки виртуоз Хантер Медсен, удружили су свој рад крајем осамдесетих како би истражили зашто су дотадашњи покушаји пропаганде хомосексуализма били релативно неуспешни и како би на основу тога створили стратегију која може да преокрене ствари на том пољу. Тако је најпре настао чувени чланак „Преваспитавање стрејт Америке”⁹⁾ из 1987, а затим и књига *Након бала: како ће Америка да савлада свој страх и мржњу према хомосексуалцима током 90-их*¹⁰⁾. Овај приручник неки називају најсофистициранијом пропагандом у историји. Састоји се од детаљне анализе стања (вредности које дели *стрејт* Америка и њене перцепције хомосексуализма) а затим од низа бруталних и неувијених препорука за измену овог стања, односно за преокретање вредносних ставова обичних Американаца у правцу прихватања хомосексуализма и исмевања и јавног линчовања њихових противника.

Међу основне препоруке још у чланку наведена је потреба да се што више буде видљив и присутан у медијима, као и да се за промоцију прихватљивости хомосексуализма користе познате личности (како живе, тако и оне које су некад живеле). Суштину подухвата аутори су дефинисали на следећи начин: „Поставили смо овде нацрт за трансформацију друштвених вредности стрејт Америке. У центру нашег програма је медијска кампања чији је циљ да промени начин на који обични грађани доживљавају хомосексуализам.” У књизи се овај циљ излаже још бруталније: „Конверзија емоција, ума и воље обичних Американаца кроз планирани психолошки напад, у форми пропаганде која ће се наметати кроз медије. Циљамо на ’преокретање’ механизма предрасуда у корист наших циљева – користити сам процес који је учинио да нас Американци мрзе да би се њихова мржња претворила у срдачно прихватање – без обзира да ли се њима то допада или не”.¹¹⁾

8) Mohler, A, J, „After the Ball – Why the Homosexual Movement Has Won”, *Free Republic*, 2004, <http://www.freerepublic.com/focus/f-religion/1147428/posts>

9) Kirk, M, Erastes, P, „Overhauling of straight America”, *Guide Magazine*, November, 1987.

10) Marshall Kirk, Hunter Madsen, *After the Ball – How America will conquer its fear and hatred of Gays in the 1990s*, Plume, 1990.

11) Ibid, стр, 153–154.

На странама 162–163 аутори отворено поручују да се за ове потребе мора користити пропаганда која се ослања на манипулацију емоцијама, на лажи и која је пристрасна и једнострана. Налаже се да се хомосексуалци представљају као свакодневни обични људи и чак као елита која се истиче одређеним квалитетима, затим да се прикривају проблематичне стране њиховог живота, да се критичари представљају као проблематични ретроградни људи, да се налазе познати хомосексуалци из прошлости, и да се користе познате особе јер обични људи углавном следе њихове перцепције и ставове.¹²⁾

Као инструменти препоручују се новински магазини јер су најдоступнији, и телевизија јер је најубедљивија. У међувремену је интернет такође заузео веома значајно место. Дакле јасно је да су средства масовне комуникације и свеукупна популарна култура са индустријом забаве постали најважнији простор за спровођење ове бруталне *ni ap* стратегије. Полазећи од података о томе колико су Американци везани за серије, филмове, клипове, видео-игрице и све врсте визуелних инструмената за забаву и примање порука, постало је јасно зашто ће свака таква стратегија првенствено деловати преко програма које прати читава породица.

У међувремену су геј активисти систематски и агресивно улазили у све поре Холивуда и мејнстрим медија, тако да сада тамо имају велику улогу, моћ и утицај. Међу сценаристима, дизајнерима, продуцентима, директорима снимања, глумцима има натпросечно много хомосексуалних особа. Захваљујући таквим позицијама они могу да намећу све већи број геј ликова у серијама и филмовима, да воде кампање против личности које су отворено против хомосексуализма, да их прогоне, ометају њихов рад, прогоне њихове породице, секу њихове пословне везе, праве листе политички некоректних итд. Захваљујући својим позицијама они могу да диктирају трендове у популарној култури, а на тај начин и у маркетингу и индустрији оглашавања, што им онда даје велику моћ и над корпоративном Америком. Ако на тај начин контролишете медије и кретања у корпоративном свету, онда логично следи и огроман утицај на политичаре чији изборни резултати директно зависе од претходне две гране. Дакле тако се прави јака про-геј коалиција способна да учини прави остракизам над традиционалистима чије

12) О књизи и рецепцији овог приручника код нас је опширно писано у чланку Слободан Антонић, „Gay agenda, мит или стварност”, *Теме*, бр.3, 2011, Ниш, стр. 891–919.

ставове иначе дели већи део популације, али који немају финансије, медије и простор да се за своје ставове изборе и да их наметну.

Од Америке смо кренули јер је она земља у којој је читав модел развијен и сада се само полако шири на друге земље по мањевише истом принципу. Како је Денис Алтман приметио, амерички филмови, књиге, магацини и мода настављају да за већи део света одређују шта значи бити хомосексуалац и какав то став и стил влачи.¹³⁾ Зато и у овом чланку најпре пратимо пробој хомосексуалне агенде у америчкој популарној култури, делимично се дотичемо примера из других култура и на крају завршавамо са искуством Србије.

*

Хомосексуализам је раније био присутан и међу значајним ствараоцима, а било је и његовог приказивања, назначивања и разматрања у делима неких великих уметника (као што су Микеланђелови или Шекспирови сонети). Поменимо и односе Рембоа и Верлена о чему сведочи њихова преписка, Хесеов роман *Нариц и златоуст*, Жидов роман *Иморалист*, Дидроов роман *Редовнице*, Бодлерову песму „Проклетнице” итд.

Међутим, то је била спорадична појава која је остајала маргинална у општој историји уметности и културе. Већина хомосексуално усмерених аутора стварала је уметничка дела не користећи то за промоцију свог *геј* идентитета. Штавише. Савремена популарна култура у последње две деценије међутим иде у потпуно обрнутом правцу. Она од самог хомосексуализма прави тематику од прворазредног значаја где то треба да буде основа приче, најважнији сегмент око кога се врте дешавања у друштву и међу актерима.

Пре деведесетих било је приказивања хомосексуалаца чак и у мејнстрим продукцима популарне културе, али или као несрећних, проблематичних људи, или као нечега што се појављује у контексту хумора.¹⁴⁾ Таквих примера има доста још од класика *Неки то воле вруће*. На пример, у једном од филмова из циклуса о Клузоу он

13) Altman, D, „On global Queering”, *Australian Humanities Review*, no. 2, July, 1996.

14) Један од ретких изузетака који хомосексуализам третира озбиљно, на дубоко уметнички начин јесте Висконтијев филм *Смрт у Венецији* (1971), настао на основу чувене новеле Томаса Мана. Овај чувени италијански редитељ је и сам био хомосексуалац. Ове теме се дотичу и Де Сика у *Врту Финци-Континијевих* (1970) и Бертолучи у *Двадесетом веку* (1976).

спроводи истрагу у бару препуном хомосексуалаца док му ласцивно и сензитивно на уво пева трансвестит. Легендарна је сцена са краја првог дела *Полицијске академије* (1984) када негативац заврши у геј бару „Плава каменица”, што је представљено као да ће га снажни момци у кожној одећи затворити и читаве ноћи сексуално експлоатисати. У исто време је кратку, али енормну популарност доживела група *Френки гоуз ту Холивуд* која је имала управо такав имиџ, а чланови су јасно назначавали своје сексуално опредељење.¹⁵⁾

Сама хомосексуална заједница је тада чак и сатиричне приказе доживљавала као неку врсту успеха јер је то, иако обележено предрасудама, било њихово приказивање у јавном простору, што им је по правилу увек најважнији задатак; дакле најпре освојити видљивост, а када се на тај начин прикажете и легитимизујете као регуларан део јавног простора, тек онда следи борба за исправљање дотадашње слике и освајање даљих „права”. Из те перспективе велики значај је имао огроман успех филма *Виктор Викторија* Блејка Едвардса из 1982. Ова урнебесна комедија, која се гради око прерушавања главне глумице у тумачењу Џули Ендрјуз, ствара амбијент у коме се редитељ невероватно поиграва различитим сексуалним идентитетима, и где гледалац више не зна ко се у кога заљубљује и из које перспективе (стрејт, геј, бисексуализам).

Пример који одступа од такве стратегије је однос ЛГ заједнице према филму *Крузинг* из 1980. Главни лик је полицијски инспектор кога тумачи Ал Паџино. Истражујући случајеве серијског убиства хомосексуалаца он све више улази у андерграунд свет хомосексуалних барова и клубова Њујорка. Тај свет се показује као веома неуротичан, промискуитетан, обележен наркоманијом, садо-мазо праксама и другим карактеристикама које код гледаоца изазивају гађење и одијум. И сам завршетак филма наговештава могућност да је инспектор откривајући у себи хомосексуалца постао и убица. Приказивање филма изазвало је протесте хомосексуалне заједнице, између осталог и зато што је продуцент Џери Вајнтрауб рекао како се у филму налази чиста фактографија, оно што се заиста може наћи сваке вечери у Њујорку.¹⁶⁾

15) Касније су се експлицитно разоткривали у поплави аутовања.

16) Види Prono, L., *Encyclopedia of Gay and Lesbian Popular Culture*, Greenwood Press, 2007, стр. 72, 73.

Постоји и посебна традиција хомосексуалне популарне (пот) културе која је функционисала у некој врсти андерграунда, у сталним окршајима са мејнстримом. Условно речено већ дешавања око Оскара Вајлда најавила су такво „сусретање” између хомосексуалног андерграунда са маргине и мејнстрима који је био базиран на класичним вредностима. Филм је због своје изразите визуелности и огромне популарности у двадесетом веку најзанимљивије подручје за праћење овог паралелног тока. Ивана Кроња је у једном скорашњем чланку¹⁷⁾ дала добар преглед развоја *квир* филма у двадесетом веку. Ту сазнајемо да су први прохомосексуални филмови рађени у вајмарској Немачкој. То су *Другачији од осталих* (1919), у коме се у улози професора појављује и Магнус Хиршфелд, и *Девојке у униформи* (1931). Овај први филм који је настојао да иде у регуларну биоскопску продукцију изазвао је уличне протесте и био је забрањен у неколико највећих градова.

Други талас се везује за послератни авангардни филм. У питању су *Ватромет* Кенета Енгера (1947) и Женеова *Љубавна песма* (1950). У том контексту треба поменути да се 1951. појављују и *Хадријанови мемоари* Маргерит Јурсенар, који су заиста мајсторски написани и данас већ представљају класик. Јурсенарова је своју причу сместила у контекст римске цивилизације и базирала се на историјским основама славећи тако хомосексуалну љубав. Следе затим *Пламтећа створења* и *Миријел* (оба из 1963). Хомосексуалне сцене и тематика су иначе стандардно биле један од најважнијих инструмената које је авангардни филм користио да шокира и подрије мејнстрим морал и поредак.

За разлику од ових експлицитно хомосексуалних филмова где је очигледна намера аутора, треба рећи да *квир* теоретичари попут Кроње и аутора на које се позива стандардно покушавају да насилно читавају „потиснута хомоеротска тумачења” и тамо где их нема. Из те перспективе, полицијски *бади* филмови у којима су главни јунаци два детектива који се заједно боре, постају имплицитни геј филмови јер наводно свако мушко пријатељство носи хомоеротску ноту!? То је иста она потпуно ненаучна и манипулативна стратегија коју Босвел примењује кад тврди да су мушка пријатељства и односи калуђера у средњевековним заједницама имплицитно хомосексуални.

17) Кроња, И, „Хомосексуалност на филму”, *ОТ*, бр. 3–4, 2010, стр. 301–321.

Померање приказивања хомосексуализма дешава се од седамдесетих година са редитељима који су сами били хомосексуалци. Кроња наводи Фазбиндера, Дерека Цермана и наравно Алмодовара, који је чини се највише допринео да ЛГБТ ликови постану регуларни део мејнстрим филмске продукције деведесетих, јер су ти филмови препуни трансвестита и нестандартних веза добили силне филмске награде и доживели велику популарност, па чак и зараду. Зачудо, изостао је Пазолини који је ову тему ставио у себи својствени идеолошки контекст у *Кентербериским причама* и посебно последњем филму *Сало*.¹⁸⁾ Проширени списак би свакако укључивао и Џона Вотерса који *Ружичасте фламингосе* снима 1972, да би током осамдесетих заједно са својим треш транссексуалним јунацима попут Дивајн стигао и до мејнстрима. Од касније продукције, поменимо Кроненбергов *Судар* (1996) у коме се већ дају експлицитне сцене секса између два мушкарца. Ову традицију хомосексуалних редитеља који о тој тематици говоре у својим филмовима током последње две деценије посебно је обележио Гас Ван Сент. Од филма *Мој приватни Ајдахо* (1991), преко *Слона* (2003) све до филма *Милк* (2008) о познатом политичару хомосексуалцу у тумачењу Шона Пена, Ван Сент се изнова враћао овој својој опсесивној теми коју је провлачио кроз различите аспекте.

Међутим, процес све учесталијег и све позитивнијег приказивања хомосексуалних карактера, одлика и животних стилова одвијао се пре свега на плану телевизијских серија које имају највећи утицај на читаве породице. Године 1975. *Еј Би Си* емитује прву серију у којој је на телевизији приказан хомосексуални пар, а две године касније Били Кристал игра у *Сапуници* јунака који је хомосексуалац. Седамдесете су деценија када почињу да се организују и специфични *геј* и *лезбо* филмски фестивали (Сан Франциско, Лондон, Париз, Њујорк, Берлин итд).¹⁹⁾ Познато је такође да су многи од великих хероја уметничке и рок поткултуре с краја

18) Пазолини се у *геј* интернационали избегава јер се не уклапа у политички коректну визију хомосексуалца. Иако је сам то био, у јавности се борио против доминације глобалних господара света, борио за очување традиционалног брака, био је против абортуса итд. За ову напомену захваљујем се колеги Слободану Јанковићу.

19) Други део Кроњиног есеја посебно прати лезбејство на филму и начине његовог представљања. Након њега у истом броју часописа следи веома лош и натегнут есеј Олге Димитријевић који настоји да тематизује представљање хомосексуалности у југословенском и постјугословенском филму. Користан је једино као (непотпун) покушај пописа таквих места у домаћим филмовима као што је сцена на Ади Циганлији из *Врана* или лик јунака из *Буђења пацова*. Види Димитријевић, О, „То је нека опасна међународна банда...”, *ОТ*, бр. 3–4, 2010, стр. 322–337.

шездесетих и почетка седамдесетих били хомосексуалци или радикално експериментисали са таквим праксама, али је то остајало познато углавном у круговима у којима су се кретали. Поменимо Енди Ворхола, Трумана Капотеа или Дејвида Боувија нпр.

Велики прелом у третману хомосексуализма у поп култури је сте 1985. када је у јуну Рок Хадсон јавно објавио да болује од сиде, болести која је првенствено повезивана са хомосексуализмом. Тада се у јавности отворила прича о његовом скривеном сексуалном идентитету, фиктивним браковима итд. Већ крајем те године *Ен Би Си* је емитовао телевизијски филм у коме је главни јунак адвокат који својим родитељима саопштава да је хомосексуалац и да има сиду. У сваком случају, због сиде и покушаја конзервативног заокрета у време Тачерове и Регана, хомосексуалност је већ постала једно од најважнијих друштвених питања о коме се расправљало по различитим основама. На пример, појављивање читаве репрезентације глем рокера који су користили огромне количине лака за косу, пудера, козметике, уских кожних панталона и слично, изазвало је чак и расправу пред конгресном комисијом САД-а 1985, где је између осталих сведочио и Ди Снајдер, певач бенда *Твистид систер* чији су се чланови шминкали и облачили као трансвестити.²⁰⁾ Велики *геј* пробој је и *Калчер клуб* у Енглеској са Бој Џорџом за кога се и тад знало да је у вези са бубњарем бенда. Тек пар година касније солидну популарност доживео је састав *Бронски бит* чији су чланови били отворени хомосексуалци,²¹⁾ а тематика песама је била првенствено о проблемима коју геј популација има. Први велики хит је „Дечко из малог места” (1984), који говори о младићу из провинције који има проблеме због своје сексуалне оријентације. Итд.

Ако се баци поглед на било који преглед историје презентације *геј* идентитета кроз популарну културу, лако се региструје да постоји јасно уочљива граница која се налази негде у периоду 1990–1992. Од тог периода почиње права експлозија хомосексуализма и наилази поплава различитих измештених, перверзних и изврнутих ликова и пракси у популарној култури. Ако се осамде-

20) Снајдер је често инсистирао да је њихово облачење уметнички пројекат и да нема везе са сексуалном оријентацијом. Тврдио је да „педере треба тражити међу оним мачо мушкарцима што наступају са изразито мачо ставом”. Занимљиво је да је 1998. Роб Халфорд, певач управо таквог састава *Џудас прист*, обзнанио своју *геј* оријентацију, односно да се „аутовао”.

21) Такође и комунисти. Цими Сомервил је након распада бенда основао групу под називом *Комунари* чији је лого била црвена петокрака.

сетих још водила борба око њиховог појављивања у медијима, у деведесетим они нагло освајају јавни простор да би од половине деведесетих кренула и читава серија *аутовања*. С почетком другог Клинтеновог мандата постало је популарно и *хип* бити *геј* или бар бисексуалан.

Погледајмо како ово освајање напредује: у фебруару 1991. у Америци се одиграва први пољубац хомосексуалног пара у епизоди серије *Закон у Ел Еџу*, а оглашивачи прете да ће повући своје рекламе због тога; управо у то време Мадона, велика мејнстрим звезда, почиње да се слика за насловне стране хомосексуалних часописа дајући им тако подршку за излазак на јавну сцену; 1992. појављује се драма Тома Кушнера *Анђели у Америци* која са хомосексуалне тачке гледишта развија теме политике, сиде и сл; већ следеће године добија Пулицерову награду, а *ХБО* (врло важна телевизија у овом процесу)²²⁾ снима мини серију по том предлошку; исте године у једној серији емитованој на *Си Би Ес-у* одиграва се пољубац две тинејџерке и појављује се један од најважнијих момената са *Филаделфијом* Џонатана Демија у којој Том Хенкс бриљантно глуми адвоката хомосексуалца оболелог од сиде и добија Оскара; 1994. *Икеа* пушта рекламу у којој два мушкарца гледају намештај за опремање свог стана;²³⁾ од 1995. све је више телевизијских серија или филмова са хомосексуалним ликовима који добијају мејнстрим награде; у јануару 1996. у епизоди *Пријатеља* одвија се лезбејско венчање између Росове бивше супруге и њене изабранице; у фебруару 1997. Елен де Џенерис се *аутује* у емисији *Опре Винфри* да би исту ствар урадила и као телевизијски лик у серији *Елен* неколико месеци касније (једанаест година касније иста ова глумица искористиће пресуду суда Калифорније и венчати се са својом колегиницом Поршом де Рос); 1998. постаје такође преломна јер крећу најпре *Секс и град* са низом споредних хомосексуалних ликова који су сада део регуларне поставке и чији су проблеми

22) *ХБО* је више пута проглашавана за *нај геј френдли* телевизију која је реџимо 2009. у чак 10 од 14 својих серија имала хомосексуалне ликове. На форумима се води дискусија о томе зашто *ХБО* у сваку своју иначе доста гледану серију убацује и *геј* причу и ликове.

23) Исте године у Аустралији појавио се филм *Присила пустињска краљица*, који прати путовање тројице трансвестита кроз руралне пределе овог континента. Филм већ има култни статус међу ЛГБТ заједницом јер је ове људе показао као реалне са својим дуплим животима, манама и проблемима. Филм је значајан јер је покренуо диско ривајл у оквиру геј заједнице која читаву шљаштећу и гламурозну диско културу с краја седмдесетих препознаје као свој први велики пробој у поп културни мејнстрим. У филму се чују хитови Абе, хомосексуалног састава Вилиџ пипл и својеврсне геј химне Глорије Гејнор „I will survive”.

симпатично представљени као једнако легитимни са дешавањима главних ликова²⁴⁾, а затим и *Вил и Грејс* у коме су главни јунаци два хомосексуалца и њихове пријатељице – серија је емитована 8 година и освојила 16 Еми награда; хомосексуалци, њихови односи и везе улазе тако потпуно у мејнстрим па 2000. креће америчка верзија серије *Квир ез фолк* која прати живот петорице *гејева*.

У следећој деценији наставило се са померањем граница: у *Пријатељима* се Рејчел (која је иначе стрејт особа) љуби са особом коју игра Винона Рајдер (исто се дешава са Кери у *Секс и граду*, која се љуби са ликом у тумачењу певачице Аланис Морисет). Исте године креће серија *Бафи убица вампира* у којој су главне јунакиње у лезбејској вези. Поплави аутовања није одолео ни Марвелов стрип: 2003. јунак познат под називом *Роухајд кид*, који постоји од педесетих година разоткрива се као хомосексуалац!? Креће и први *геј* риалити шоу *Квир ај фор ди стрејт гај*. Велики пробој је направио филм Анга Лија из 2005 *Броукбек планина*, нежна и сентиментална драма о неоствареној и сузбијаној љубави два каубоја које глуме Хит Леџер и Џејк Гиленхал. Две године касније у серији *Док се свет окреће* виђен је први пољубац између два мушкарца...

Ово је само краћи избор из пребогате понуде општег хомосексуализовања популарне културе у западном свету од које нажалост ни деца нису поштеђена. У вртићима у Европи (посебно у Скандинавији) масовно је почела да се шири мода „неутралног“ подизања деце.²⁵⁾ Дакле деца се не сме *натурати* полна карактеристика већ им се мора обраћати неутрално, а она сама треба да изабере пол (да ли ће бити мушко или женско)!? Чињеница да деца биолошки добијају одлике једног или другог пола постаје неважна пошто се читава култура усмерава ка бесполности односно ка бисексуалности. То је крајњи домет конструктивистичког лудила које тврди да пол није дат биологијом него да је социјална конструкција!

Најбољи одраз овог лудила је дугометражни цртани филм *Прича о ајкулама* (Шарк тејл) из 2004. Главни јунак ове метафоричне подводне приче је ајкула Лени који је „другачији“. Он је син мафијашког боса (тумачи га Де Ниро), али нема развијен убилачки, ловачки инстинкт већ је вегетаријанац који не жели да једе мале

24) Ни то није било довољно па су сценаристи једну од главних јунакиња Саманту касније увели у лезбејску везу.

25) Званична шведска национална енциклопедија недавно је признала и увела неутралну реч *hen* као неутралну заменицу за особе које не желе да се изјасне као мушкарци или жене.

животиње. Пошто он воли другачије да се облачи, да се шминка итд, веома је јасно да је Лени заправо метафора за геј особу која има проблем да се као таква *аутује* у патријархалном и конзервативном друштву. Овај пројекат куће *Дримворкс* зарадио је преко 360 милиона долара и видело га је стотине милиона људи којима се сервира метафорична идилично спакована прича о несхваћености и доброти геј особе.

Ово *гејевање* популарне културе и телевизијског програма на пример, сада је већ добило тоталитарне димензије. Као што сам о томе већ писао у књизи *Слика, звук и моћ*, данас постоје јаке и утицајне геј и лезбо мониторинг организације које мере колико се ЛГБТ ликова појављује у *прајмтајм* серијама (*Вил и Грејс*, *Секс и град* итд) и које на јавни стуб срама стављају компаније које не следе политику повећања броја таквих ликова и њиховог позитивног приказивања. По њиховим статистикама, тај број је сваке године већи за 50 %.

Уз помоћ политичких притисака, пропаганде и уцена, али захваљујући експанзији савременог хедонистички обојеног конзумеристичког капитализма, ова мода шири се на све већи број земаља. Марк Меклиланд нас у кратком али веома прегледном чланку²⁶⁾ обавештава о развоју геј дискурса у популарној култури Јапана. Они имају већ традиционално развијено присуство трансвестита као забављача на мејнстрим телевизијама још од шездесетих година (Мива Кихиро, Мацубара Румико). Данас је мушка хомосексуалност најприсутнија на телевизији и у женским стриповима који прате хомоеротске авантуре „лепих дечака“.²⁷⁾ Као и у Америци, почетком деведесетих је кренула поплава геј литературе, шоу програма, телевизијских програма и магазина. Чак је и језик обогаћен кованицама насталим на основу енглеских оригинала као што је *камингу ауто*.

Геј култура или поткултура шири се у различитим земљама као својеврсна мешавина америчке, већ увелико изграђене квир или ЛГБТ културе и локалног наслеђа, где неке земље баштине и сопствену традицију. Тако се изучавају геј културе у Цакарти, Мексику, арапским земљама итд. О седамнаестомилионском Шангају говори се већ као о Сан Франциску Далеког истока. Ово подстицање

26) McLelland, M., „Kamingu Auto: Homosexuality and Popular Culture in Japan”, *Asian Homosexualities, International Institute for Asian Studies Newsletter*, no. 29, 2002, стр. 7.

27) Аутор даје приказ једне стране стрипа *Б-дечак* на којој се види пољубац двојице тинејџера.

и популарисање подржавају и савремени глобални капитализам, али и међународне институције.

*

У случају Србије одржавање *геј параде* постало је услов за све наредне етапе у процесу прикључења Европској унији. Делегација Европске комисије и страни амбасадори (од којих су неки попут господина Дежера, шефа делегације ЕК или шведског амбасадора Аспа отворено геј френдли или хомосексуалне оријентације) постали су главни лобисти за ширење и промоцију хомосексуализма у Србији.

Популарна култура у Србији постала је у последњих десетак година најважнији инструмент за промену односа популације према хомосексуализму. Са листова таблоида, најчитанијих новина у Србији, готово свакодневно сазнајемо да је нека старлета или сличан лик са естраде (*селебрити*) јавно у кафићу или на сплаву размењивао еротске пољупце са особама истог пола, као да је то последња мода коју сада сви морају да практикују. Илуструјмо помоћу неколико примера како је до тога дошло у нашој земљи.

Хомосексуализам је у Југославији био криминализована активност све до 1994. Но и поред тога у популарној култури било је директних референци на ове појаве и праксе. Недавно је у броју од 01.08.2012. *Нови магазин* објавио повећи прегледни чланак под називом „Квир елементи у српској уметности”.²⁸⁾ Аутор даје велики број референци из различитих области од којих су неке мало познате. Олга Димитријевић је направила већ помињани преглед репрезентације хомосексуалности у југословенском и постјугословенском филму.²⁹⁾ Уочава се да су управо филм и рок музика због своје распрострањености и видљивости до деведесетих били најзанимљивији простори на којима се хомосексуалност повремено појављивала. Посебно место има тзв. *нови талас* који је сав био саздан од провокација и субверзија, а хомосексуалност је стандардно спадала у један од најважнијих инструмената за шокирање и провоцирање естаблишмента и мејнстрима. Први сингл *Идола* био је „Ретко те виђам са девојкама”, у коме се јасно пева о другачијем усмерењу јунака песме. Још експлицитније било је *Прљаво казали-*

28) Може се прочитати на страници <http://www.labris.org.rs/lezbejska-kultura/proza/5381-queer-elementi-u-srpskoj-umetnosti.html?showall=1>

29) Димитријевић, О, *ibid*.

ите са песмом „Неки дјечаци” у којој чујемо: „Ти идеш са својим мушким друштвом и ловиш прљаве жене, а ја те чекам верно као пас, а знам да ме правиш љубоморним, јер толико си ми пута на клупи у парку знао рећи ја сам за слободну мушку љубав”.

У исто време и филмови који су настајали ношени тим духом провлачили су ЛГБТ мотиве.³⁰⁾ У Марковићевом филму *Национална класа* лик кога игра Ирфан Менсур је диск цокеј који је све време у друштву младића са којим има одређене назначене односе. О томе сазнајемо и из дијалога Николића и Менсура. У Радивојевићевом *Дечку који обећава*, највећа провокација је телевизијски наступ Којиног и Берчековог бенда *Добри дечаџи*, у коме они у песми „Балада о тврдим грудима” воде хомосексуални дијалог. Музику је радио бенд *Шарло акробата* а текстове писао Небојша Пајкић. У песми се чује: „Ја нећу најбољу девојку, јер ти си мој а ја сам твој. Хоћу да се вратим теби”.³¹⁾ Пајкићева тадашња супруга, фотограф Горанка Матић, урадила је серијал фотографија *Маргита је дечко*, представљајући каснију клавијатуристичку групу *Екатарина Велика* Маргиту Стефановић као хладну андрогину особу, јасно доводећи у питање сексуални идентитет ове особе.

Део истог круга био је чувени концептуални уменик Коста Бунушевац, који је свој значајан допринос дао у једном другом пројекту, а који је у то време шокирао југословенску јавност. Године 1981. у режији Станка Црнобрње снимљен је чувени шоу „Београд ноћу” у коме је представљен први албум Оливера Мандића „Пробај ме”. Бунушевац је осмислио и реализовао сценографију и костиме (осим тога је и глумац и наратор) представљајући Мандића у трансвеститском издању, нашминканог, са офарбаном косом, а у неким сегментима и на штиклама. Радило се о врхунском уметничком пројекту који је освојио и неке награде у иностранству, али је приказивање на Телевизији Београд било дотад незамислива провокација.

Своје прилоге дали су и групе *Ксенија* („Моја пријатељица”), *Видеосекс* („Ана”) и *Боргезиа* („Он”). Посебно је занимљив покушај *Забрањеног пушења* са последњег заједничког албума из 1989.

30) Њима је већ претходило искуство црног таласа о коме Димитријевићева широко прича са детаљним примерима па ћемо то овде прескочити. Још један користан преглед може се наћи у тексту Ненад Полимац, „Геј моменти у Ју кинематографији”, *Јутарњи лист*, 12.05.2007. Преглед иде од филма *Заједнички стан* из 1961. и прати различите појаве хомосексуалности у домаћим филмовима, укључујући и треш комедије попут *Тао, ин-спекторе*, *Шпијун на штиклама* и *Тесна кожа 2*.

31) Занимљиво је да музика из филма никада није објављена.

Песма „Јави ми” експлицитно говори о несрећном животу фрустрираног хомосексуалца који живи живот какав мора, а не какав би желео. Прича је испричана у њиховом стандардном социјалном маниру и по духу подсећа на мотив помињане *Броукбек планине*. Неле Карајлић пева: „Комшилуку кад постанеш сумњив што се стално дружиш са клинцима, из мрачне улице кад јалија ти викне »’ош гузе хаџија«, знај ја те још увијек волим, мене вазда можеш назвати...”. Овој тематици се из своје хумористичне перспективе прикључио и Рамбо Амадеус у песми „Глупи хит (Манијак)”. Аутор пева о свом хомосексуалном обожаваатељу који га сваке ноћи узнемирава телефоном. Песма је остала упамћена по легендарним стиховима: „О, чудим се твојему настраноме хобију, у Црну Гору таке људе шаљу на робију”. Хомосексуална тематика чини потку и треће приче култног рокерског филма *Како је пропао рокенрол*. У причи „Не шаљи ми писма” заплет настаје због анонимних љубавних писама која стижу у стан младог брачног пара (у тумачењу Весне Тривалић и Ђуре из *Топ листе надреалиста*). Љубоморни муж прогони супругу тражећи да му призна са ким га вара, да би на крају установио да су писма намењена њему и да стижу од комшије Богдана „који је педер”.

Дакле иако је хомосексуализам био забрањена активност, Југославија је као земља либералног комунизма била врло отворена за глобалне трендове, па је и хомосексуална тематика налазила свој простор у уметности и популарној култури. Огроман допринос свакако је дала енормна популарност америчке серије *Династија* у којој је Стивен Карингтон хомосексуалац против чега се отац Блејк све време бори.

Ако се погледа публикација лезбејске организације Лабрис која даје преглед деловања лезбејских и геј активиста у Србији, уочава се да је период до 2000. доста сиромашан.³²⁾ Овдашњи хомосексуалци су углавном учествовали у антиратним протестима, али су након декриминализације хомосексуализма 1994. регистровали прве организације и у оквиру *Центра за женске студије* покренули и курс о лезбејским студијама. Стидљиви покушаји изласка у јавну сферу региструју се тек од 1998. када је покренут први геј сајт *Gay-Serbia.com*. Тада је организована и прва озбиљнија кампања против хомофобије, али је она углавном била везана за анализу стања, праћење медија и сл, а не за јавни активизам.

32) Савић, М, (ур.), *Читанка: од А до Ш о лезбејским и геј људским правима*, Лабрис, Београд, 2009.

У оваквим приручницима геј активизам се резервише искључиво за њихове опозиционе организације које је углавном финансирао *Фонд за отворено друштво*, док се из идеолошких разлога Милошевићев јавни режим погрешно представља као патријархалан, националистички и хомофобичан. Као што сам о томе писао још пре десетак година,³³⁾ управо је касни Милошевићев режим (у време јуловске фазе) највише у то доба учинио за измену јавне перцепције хомосексуализма. Цео јуловски пројекат био је идеолошки сродан свим настојањима из алтернативне Сорошеве мреже и директно се борио против СПС национализма и патријархализма из прве половине деведесетих. Телевизија *Пинк* (за коју је Мирко Илић касније с правом приметио да је сасвим про-геј³⁴⁾) настала је као пројекат који је требало да смири ратничке страсти и уведе неки другачији, модернији и урбанији систем вредности. Најважнији карактери, заштитна лица *Пинка* у тој фази деловања били су чувени Бошкић и Станкић, односно двојица феминизованих водитеља емисије „Сити”, Бошко Јаковљевић и Станко Шкугор. У том контексту, за видљивост до које је хомосексуалцима стало била је веома значајна појава пророчице Клеопатре, мушкараца трансвестита, преваранта који је такође на Пинку стекао велику популарност.

Посебни сегмент би морао да буде посвећен развоју модне индустрије у Србији током деведесетих. Године 1991. почиње са радом модни студио *Клик* Ненада Радујевића. Многи сматрају да је управо преко њега промењена физиономија манекена у Србији. Осамдесетих су манекени још увек били мужевни попут Невена Бошковића, а манекенке женствене попут Љиљане Тице. Деведесетих почиње андрогинизација и приближавање изгледа мушкараца и жена. Уводе се феминизирани младићи и жене са врло изражајним цртама лица. Све то је имало последице и на укупну перцепцију у медијима и међу младом популацијом генерално.

Најважнији пробој у популарној култури ЛГБТ популација остварила је преко трансвестита, проститутке са београдске *штајге*, покојног Вјерана Миладиновића, познатог као Мерлинка. Он је глумио у нискобуџетном филму Желимира Жилника, *Дупе од*

33) Ђурковић, М., *Диктатура, нација, глобализација*. ИЕС, Београд, 2002.

34) Маћашев, А., „Зашто то све радим за мањине”, Интервју са Мирком Илићем, *ОТ*, бр. 1–2, Београд, 2010, стр. 270. Илић ову констатацију износи одговарајући на важно методолошко питање Маћашева да ли је ефективнија борба за геј права путем мекшег увођења геј животних стилова кроз популарну културу или путем директног политичког наступа.

мрамора (1995), и након тога је почео да се појављује као гост и на мејнстрим медијима попут гледаног *НС плуса* или касније емисије *Свет плус* коју је водила Јелена Баћић Алимпих и која је у потпуности била изграђена на сензационализму и шокантним и скандалозним гостима.³⁵⁾

Током 2000. године и геј заједница је очигледно искористила велику количину новца која је упумпавана у Србију у оквиру припреме смене власти, па је покренут низ кампања од којих се издвајала кампања новооснованог центра *Гејмен ЛГБТ*. У оквиру ње одржан је низ представа, јавних трибина као и изложба фотографија.

Геј организације су сматрале да је пети октобар уједно и њихова победа над патријархализмом. На пример, крајем године основана је група *Квирија* као део Кораћеве *Социјалдемократске уније* која је већ у децембру уз обилну помоћ Фонда за отворено друштво започела „Кампању за легализацију истополних веза”. Следеће године ЛГБТ групе полако улазе и у јавне и државне институције, па тако у јуну *Лабрис* организује у Студентском културном центру у Београду изложбу лезбејских фотографија. Насилни прекид прве геј параде у Београду спречио је већ припремљени талас агресивне јавне промоције хомосексуализма. Отказане су трибине, позоришне представе и концерт класичне музике. Већ у септембру и октобру *Квирија* је закупила петнаест билборда у Београду и започела кампању борбе против дискриминације и хомофобије. Билборди су поцепани. У новембру се појављује штампани магазин *Дечко* који је излазио до 2004. На државном радију Београд 202 добијен је сат у ноћном програму за ову врсту проблематике који су реализовали припадници *Гејмена*.

Захваљујући подршци нових власти и све утицајнијег страног фактора, активности и присутност хомосексуалаца у јавној сфери се стално повећавају. Све је више различитих кампања које организују њихови активисти освајајући полако своје место у јавном простору и намећући своју агенду где год је то могуће. Тражи се чак и измена законодавства, па *Лабрис* у августу 2003. излази са својим предлогом измена породичног закона. Већ 2005, за време конзервативне владе Војислава Коштунице, измењен је Закон о раду који је увео и забрану дискриминације радника на основу полне

35) Вјеран је погинуо под непознатим околностима 2003. Од 2009. у Београду је покренут *квиј фестивал* „Мерлинка” који је име добио по њему.

оријентације. Акција је било све више, геј активисти су почели да се појављују и на мејнстрим медијима, организоване су телевизијске емисије у којима су они врло агресивно полемисали са људима који супротно мисле итд. Све је то крунисано Законом против дискриминације који је донет 2009. и првом „регуларном” геј парадом у октобру 2010. која је изазвала страховите нереди у Београду.

Уз ову кратку историју постоји паралелни ток јавне промоције који је везан за употребу мејнстрим популарне културе за потребе промоције хомосексуализма. Није реч о бројним фестивалима квир продукције који су организовани у малим и слабо посећеним просторима, већ о директном ангажману утицајних и праћених познатих личности из света естраде. Треба погледати спискове јавних личности које су подржале одржавање геј параде 2010. и оних каснијих и видеће се да је у питању велики број утицајних глумаца, певача и других уметника и познатих личности. У међувремену је снимљено и неколико играних филмова у којима се на озбиљан начин тематизује положај хомосексуалаца. Већ 2004. Драган Маринковић је снимио филм *Диши дубоко* у којима су присутне и експлицитне сцене односа између ликова које тумаче Јелена Ђокић и Ана Франић. Највећи успех остварен је са Драгојевићевом комедијом *Парада* из 2011. која вешто барата етничким стереотипима како би приказала хомосексуалце у позитивном светлу.

На занимљив начин и у Србији је (као и у остатку Европе) Евровизијско такмичење постало значајан простор за промоцију ЛГБТ поткултуре. Евровизија је током претходне деценије од старог и досадног класичног такмичења прерасла у праву кемп и геј светковину управо зато што је ЛГБТ популација из читаве Европе препознала ову манифестацију као сјајну прилику за промовисање своје агенде. Србија је 2007. године победила у Хелсинкију са песмом „Молитва” коју изводи певачица Марија Шерифовић препозната као припадник ЛГБТ популације, а следеће 2008. Београд је у току недеље одржавања евровизијског такмичења претворен у место одржавања својеврсног вишедневног геј карневала. И тадашњи победник Рус Дима Билан такође се сматра припадником ЛГБТ популације.

Но најважнији јавни пробој хомосексуална пропаганда доживела је захваљујући препознавању потенцијала естраде и захваљујући привлачењу на своју страну неких важних извођача техно-фолк музике. Током деведесетих, Сорошева мрежа је такозвани

турбо-фолк третирао као националистички производ из Милошевићеве кухиње или, како је Петар Луковић дефинисао, као *звучну слику Милошевићевих ратова*. Доминирала је тврдња како је режим систематски створио турбо-фолк да би уништио рокенрол као западну, космополитску, модерну и прогресивну музику.³⁶⁾

И после 2000. један део ове „либералне интелигенције” наставио је да врти исту плочу. Дobar пример је скандалозни серијал телевизије *B92* „Сав тај фолк” емитован 2004. године, а из исте матрице потиче и идеја да се током акције *Сабља* ухапсе и Цеца Ражнатовић и Аца Лукас. Међутим други део ове мреже који је пратио глобалне квир стратегије, почео је да развија супротну матрицу која тврди како је ТФ управо дах глобализације и глобализма у Србији. Кључна имена су Милица Томић која је Драгану Мирковић *изложила* у бечкој хали (довела је да пева па то назвала перформансом) и посебно свемогући Бранко Димитријевић, син покојног Војина Димитријевића, који је низом програмских текстова у *Времену* и *Нину* дефинисао нове смернице које је остатак сцене требало да развија. Између осталог, он је програмски истакао како је Гага Мирковић *геј-френдли*, односно како се она хвали да су њени фанови и хомосексуалци. У часопису *Прелом* Димитријевићеве ученици Свебор Мицић и Даринка Поп Митић писали су хвалоспеве Аци Лукасу, а рано је препознат и потенцијал Јелене Карлеуше која још почетком деценије бива проглашена за геј икону.

Ова идеолошка матрица тврди како је ТФ прогресиван јер је мешавина различитих глобалних утицаја, док су с друге стране наводни националисти који инсистирају на некаквој чистоти домаће музике. Дакле, уместо раније опозиције националистички турбо-фолк/прогресивни глобални рокенрол сад се уводи друга дихотомија: прогресивни глобални турбофолк/националистичко инсистирање на чистоти домаћег народног израза. На основу ове матрице Иван Чоловић (увек спреман да прати трендове) такође мења своју ранију перцепцију и 2006. објављује књигу *Етно*³⁷⁾ у којој тврди да је инсистирање на етно изразу у музици одраз фашизма.

36) Видети детаљније у Ђурковић, М, „Идеолошки и политички спорови око популарне музике у Србији”, у *Филозофија и друштво*, бр. 25, стр. 271–284, Београд, 2004.

37) Чоловић, И, *Етно*, XX век, Београд, 2006.

На основу ове промењене матрице ЛГБТ популација почиње да користи естраду за промоцију својих циљева. Естрадне личности половином деценије почињу да буду упадљиво *геј френдли* (Сека Алексић снима песму „Свиђа ми се твоја девојка”, Баја пева о *тројци* у којој се његова девојка неће бунити итд). Неизбежна Карлеуша се чак опробала као прогеј колумниста у дневном листу *Курир*³⁸⁾, а затим и као радикални геј активиста гостујући у мејнстрим емисији *Утисак недеље*³⁹⁾. Све се то догађало у време јавних полемика око геј параде 2010. године.⁴⁰⁾ Њен концерт у београдској Арени искоришћен је као права геј манифестација, а у публици су се вијориле заставе дугиних боја.

*

Захваљујући домаћим продуктима популарне културе, ријалити емисијама, али и непрестаном емитовању серија као што су *Секс и град* (до сада емитована у целости више од двадесет пута, на бар пет различитих тв канала), *Вил и Грејс*, *Очајне домаћице* итд, третман хомосексуализма у јавном дискурсу и перцепцији је у само десетак година потпуно измењен. Наметнут је стандард политичке коректности који подстиче јавну промоцију ЛГБТ понашања и пракси, а осуђује сваки критички или полемички тон усмерен како против саме праксе, тако и против неограниченог популарисања хомосексуализма и хомосексуалних животних стилова. Под окриљем наводне демократије враћен је *вербални деликт* у форми Закона против дискриминације, на основу кога јавно критиковање хомосексуализма и заступање хришћанске тезе да је то болест може да води до осуде, новчаног кажњавања па и затворске казне. Тиме критика хомосексуалног понашања и посебно његовог јавног промовисања постаје табуисана у земљи која номинално и по Уставу јесте либерална демократија са слободом изражавања.

38) Погледати текст за који се у граду причало да га је написао писац Светислав Басара, Карлеуша, Ј, „Отворите свој ум”, *Курир*, 11.10.2010.

39) У суседној Бугарској велика звезда *чалге* постао је трансвестит хомосексуалац Азис, који је и на неким нашим каналима постигао завидну популарност.

40) Свој допринос третману ове манифестације, дао је легендарни треш-фолк уметник Дицеј Крмак. У песми „Парада поноса” из 2010, преко класичне народњачке музичке матрице он пева: „Знам ја, мајко, твоју бол што ја волим мушки пол. Једина у нашем крају добила си мушку снају”.

Литература

- Altman, D., "On global Queering", *Australian Humanities Review*, no. 2, July, 1996.
- Антонић, С., „Геј покрет и борба за признатост”, *Нова српска политичка мисао*, вол. 19, бр. 1-2, 2011, Београд, стр. 7-38,
- Антонић, С., „Gay agenda, мит или стварности”, *Теме*, бр. 3, 2011, Ниш, стр. 891- 919.
- Бентам, Џ., *Одбрана хомосексуалности*, приредила Сања Бојанић
- Милутиновић, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци, 2010.
- Boswell, J., *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality*, University of Chicago Press, 1980.
- Gross, L., "Out of the mainstream: Sexual minorities and the mass media", G.Dines, J.M. Humez (ур.), *Gender, Race and Class in Media: A text-reader*, Sage, Thousand Oaks, 1995, стр. 61- 69.
- Димитријевић, В., „Учење православне цркве о хомосексуализму: грех или 'полна оријентација' ”, *Нова српска политичка мисао*, вол. 19, бр. 1-2, 2011, Београд, стр. 121-138.
- Димитријевић, О., „То је нека опасна међународна банда...”, *QT*, бр. 3-4, 2010, стр. 322 -337.
- Турковић, М., *Диктатура, нација глобализација*, ИЕС, Београд, 2002.
- Турковић М., «Идеолошки и политички спорови око популарне музике у Србији», *Филозофија и друштво*, бр. 25, 2004, стр. 271-284, Београд.
- Турковић, М., *Капитализам, либерализам и држава*, Филип Вишњић, Београд, 2005.
- Жижек, С., «Баук и даље кружи», *Реч*, Београд, бр. 56/2, децембар, 1999.
- Закон о забрани дискриминације, *Службени гласник републике Србије*, 22/2009, 2009.

- Карлеуша, Ј., «Отворите свој ум», *Курир*, 11. 10. 2010.
- Kirk, M, Erastes, P, "Overhauling of straight America", *Guide Magazine*, November, 1987
- Kirk, M., Madsen, H., *After the Ball -- How America will conquer its fear and hatred of Gays in the 1990s*, Plume, 1990.
- Кошичек, М., *У оквиру истог пола*, Младост, Загреб, 1986.
- Кроња, И., „Хомосексуалност на филму”, *QT*, бр. 3-4, 2010, стр. 301-321
- Јанковић, С., „О хомосексуалности, педофилији и закону о забрани дискриминације”, у *Нова српска политичка мисао*, вол 19, бр. 1-2, 2011, Београд, стр. 99-120.
- Маљковић, Д., „Како хулиганизовати непријатеља”, *Нова српска политичка мисао*, вол 19, бр. 1-2, 2011, Београд, стр. 39-50.
- McLelland, M., "Kamingu Auto: Homosexuality and Popular Culture in Japan", *Asian Homosexualities, International Institute for Asian Studies Newsletter*, no. 29, 2002, стр. 7.
- Mohler, A. J., "After the Ball--Why the Homosexual Movement Has Won", *Free Republic*, 2004, <http://www.freerepublic.com/focus/f-religion/1147428/posts>
- Музил, Р., *Пометње младог Терлеса*, Народна књига, Београд, 1963.
- Нешић, Б., (пр.), *Глобално загејавање: тоталитарна идеологија хомосексуализма*, Срски сабор Двери, Београд, 2012.
- Полимац, Н., „Геј моменти у Ју кинематографији”, *Јутарњи лист*, 12.5. 2007.
- Prono, L., *Encyclopedia of Gay and Lesbian Popular Culture*, Greenwood Press, 2007.
- Савић, М., (ур.), *Читанка: од А до Ш о лезбејским и геј људским правима*, Лабрис, Београд, 2009.
- Фуко, М., *Историја сексуалности - Воља за знањем*, Карпос, Лозница, 2006.
- Crompton, L., *Homosexuality and civilization*, The Belknap Press, 2003.

- Чоловић, И., *Етно*, XX век, Београд, 2006.
- Цароуз, А., *Queer теорија: увод*, Центар за женске студије, Београд, 2007.
- *QT*, бр. 1-2, Београд, 2010.
- *QT*, бр. 3-4, Београд, 2010.

Misa Djurkovic

HOMOSEXUALITY AND POPULAR CULTURE

Resume

Starting from the fact that the issue of homosexuality is being increasingly radically set in Serbia, the author seeks to explore the various mechanisms through which this phenomenon and the practice is popularised and imposed as politically correct or even desirable value system. He notes that the mechanisms include judiciary, the legislature, the international network of foundations and non-governmental organizations, lobbying of the companies and finally the use of popular culture and the entertainment industry. This article therefore focuses on monitoring of the status of homosexual practices and themes within popular culture. As 1990 is taken as a watershed year after which begins the popularization of the radical homosexual agenda and ubiquity on television and in popular culture, author starts with a brief history of the treatment of homosexuality before that period. Film industry and rock and roll music are the most interesting aspects of popular culture in which this theme was debated in different ways. There are numerous examples, and interesting treatments of LGBT themes in the alternative and even in the mainstream films, so some of the most important ones are presented in the article. As particularly important is highlighted contribution of gay authors who made films that deal with homosexual themes. It also provides examples from the repertoire of rock and roll performers. The second section deals with the spread of radical gay thematic after 1990, when we witness its rapid expansion primarily in the television shows. However, it is interesting that this expansion is observed even in non-Western cultures where the whole flood of magazines, newspapers, TV shows, reality TV programs, cartoons and various other pro-gay products is perceived. LGBT community has first made its specific subculture, and then gradually introduced it into

the mainstream. The last part of the article follows the development of this process in Serbia. Following a very similar model in our country also comes to the spread of this topic and its infiltration into the mainstream so that after adopting a rigid anti-democratic Anti-discrimination law, any criticism of such processes becomes prohibited and tabooed.

Keywords: homosexuality, popular culture, Serbia, public sphere, propaganda.